

2026 елның «26» марты

26 номер

КАРАР

«Матюшино авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерүнең 2026–2036 еллар өчен муниципаль озак сроклы максатчан программасын раслау турында

2004 елның 30 декабрдәгә 210-ФЗ номерлы «Коммуналь комплекс оешмалары тарифларын жайга салу нигезләре турында» Федераль законга, 2025 елның 20 мартындагы 33-ФЗ номерлы «Бердәм ачык хакимият системасында жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына, Россия Федерациясе Бюджет кодексына, Россия Федерациясе Хөкүмәтенң 2013 елның 14 июнендәгә 502 номерлы «Жирлекләрнең, шәһәр округларының коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» карарына, Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2011 елның 6 маендагы 204 номерлы «Муниципаль берәмлекләрнең коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларын эшләү турында» боерыгына таянып һәм Матюшино авыл жирлеге Уставы нигезендә, Матюшино авыл жирлеге Советы **КАРАР КЫЛДЫ:**

1.«Матюшино авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерүнең 2026–2036 еллар өчен муниципаль озак сроклы максатчан программасын расларга (кушымта).

2. Әлеге карарны Интерюк мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә "Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталы"нда (веб-адресы: <http://pravo.tatarstan.ru>) һәм Лаеш муниципаль районының рәсми сайтында (веб-адресы: <http://laishevo.tatarstan.ru>) бастырып чыгарырга.

3.Жирлекнең башкарма комитетына, 2026 елга һәм 2027–2028 еллар план чорына жирлек бюджеты проектын әзерләгәндә, әлеге программа чараларын финанслауны күздә тотарга.

4. Карарның үтәлешен тикшереп торуны план-бюджет һәм икътисади

үсеш мәсьәләләре буенча комиссиягә йөкләргә.

**Башлык-Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы Матюшино
авыл жирлегә Советы рәисе**

Н.И.Миннуллина

Матюшино авыл жирлегә Советының
2026 елның 13 мартындагы 39 нче номерлы
караына кушымта

**Муниципаль озак сроклы максатчан программа
«2026–2036 елларда «Матюшино авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге
территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү»**

**Муниципаль озак сроклы максатчан программаның структурасы
Программа паспорты**

Проблеманың эчтәлеге һәм аны программа методлары белән чишүне нигезләү

- 1.1. Муниципаль берәмлекнең демографик үсеше
- 1.2. Коммуналь ресурсларга булган перспектив ихтыяжны исәпләү моделе
- 1.3. Жылылык белән тәмин итү системаларының агымдагы торышына анализ
- 1.4. Су белән тәмин итү системаларының агымдагы торышына анализ
- 1.5. Газ белән тәмин итү системаларының агымдагы торышына анализ
- 1.6. Каты көнкүреш калдыкларын жыю өлкәсенә агымдагы торышына анализ
- 1.7. Су бушату (канализация) системаларының агымдагы торышына анализ
- 1.8. Электр белән тәмин итү системаларының агымдагы торышына анализ
- 1.9. Коммуналь инфраструктураның үлчәү-исәпләү системасы

Программаның төп максатлары һәм бурычлары, тормышка ашыру сроклары һәм этаплары

Коммуналь инфраструктура системасын үстерү буенча чаралар

- 3.1. Жылылык белән тәмин итү системасы
- 3.2. Су белән тәмин итү системасы
- 3.3. Газ белән тәмин итү системасы
- 3.4. Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм чыгару системасы
- 3.5. Су бушату (канализация) системасы

3.6. Электр белән тәэмин итү системасы

Норматив тәэмин итү

Программаны тормышка ашыру механизмы һәм аны үтәү барышын тикшереп тору

Программаны тормышка ашыруның нәтижәлелеген бәяләү

Программага 1 нче номерлы кушымта.

Коммуналь инфраструктураны үстерү, каты көнкүреш калдыкларын жыю буенча программа чаралары исемлеге.

«Матюшино авыл жирлеген» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерүнең 2026–2036 еллар өчен муниципаль озақ сроқлы максатчан программасының

ПАСПОРТЫ

Программа исеме «2026-2036 елларга» Матюшино авыл жирлеген "муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь инфраструктура системасын комплекслы үстерү" муниципаль озақ сроқлы максатчан программасы (алга таба-программа)

Программаны эшләү өчен нигезләр - "Гавами хакимиятнең бердәм системасында жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2025 елның 20 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон; - Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы; - Россия Федерациясе Хөкүмәтенең "жирлекләрнең, шәһәр округларының коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында" 2013 елның 14 июнендәге 502 номерлы карары

Программаны эшләүче Матюшино авыл жирлеген башкарма комитеты

Программаны башкаручылар Матюшино авыл жирлеген башкарма комитеты

Программаны гамәлгә ашыруны тикшереп тору Программаны гамәлгә ашыруны һәр ел йомгаклары буенча Матюшино авыл жирлеген башкарма комитеты һәм Советы тикшереп тора

Программаның максаты Коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү, коммуналь инфраструктура системаларын реконструкцияләү һәм модернизацияләү, Матюшино авыл жирлеген территориясендә экологик хәлне яхшырту

Программаның бурычлары 1. Коммуналь инфраструктура системаларын инженер-техник оптимальләштерү

.2. Коммуналь инфраструктура системаларының ышанычлылыгын арттыру.

3. Авыл жирлеген халкына яшәү өчен уңайлырак шартлар тудыру.

4. Бирелә торган торак-коммуналь хезмәтләрнең сыйфатын яхшырту.

5. Энергетика ресурсларын куллануның кимүе.

6. Кулланучыларга ресурслар китергәндә югалтулар кимүе.

7. Авыл жирлегендә экологик хәлне яхшырту

. 4. Авыл жирлеген торак пунктларын газлаштыру дәрәжәсен арттыру.

Программаны гамәлгә ашыру сроқлары 2026-2036 еллар

Финанслау күләмнәре һәм чыганақлары Финанслау чыганақлары: - Татарстан Республикасы бюджеты акчалары; - жирле бюджет акчалары. 2026-2036 елларның план чорында каралган бюджет ассигнованиеләре, республика бюджеты ассигнованиеләренен үзгәрүен исәпкә алып, жирлек бюджеты проектларын формалаштырганда төгәлләштереләчәк.

Программа чаралары 1. Жылылык белән тәэмин итү өлкәсендә:

- жылылык энергиясен исәпкә алу приборларын урнаштыру;

2. Су белән тәэмин итү өлкәсендә:

- яңа артезиан скважиналары төзү;

- яңа сууткәргеч челтәрләр төзү;
- скважиналарның санитария зонасын төзекләндерү һәм киртәләрне ремонтлау;
- су куллануны киметү чаралары (яңа төзелеш объектларына исәпләү приборлары урнаштыру);
- яңы сүндерүчеләр су алсын өчен подъездларга каты өслекле яңы сүндерү жайланмалары машиналар белән турыдан - туры сулыклардан (исәп-хисап чоры);
- прогрессив технологияләр һәм жайланмалар кертү
- . 3.Газлаштыру өлкәсендә: - газ бүлү челтәрләренә тоташтырылмаган йорт биләмәләрен газлаштыруны төгәлләү; - газ куллануны киметү чаралары (исәпләү приборлары урнаштыру);
- 4. Электр белән тәэмин итү өлкәсендә:
 - квартал эчендәге (кварталара) урамнарны һәм машина юлларын тышкы яктырту челтәрләрен реконструкцияләү; - исәпләү приборлары белән жиһазландыру;
 - электр энергиясен экономияли торган заманча электр яктырту жайланмаларын гамәлгә кертү.
- 5. Каты көнкүреш калдыкларын жыюны һәм алып чыгуны оештыру: - авыл жирлегә территорияләренә санитария хәлен яхшырту; - көнкүреш калдыклары барлыкка килүне тотрыкландыру һәм алга таба киметү; - авыл жирлегенә экологик хәлен яхшырту; - каты көнкүреш калдыкларын һәм ТБОларны тиешенчә жыюны һәм транспортировкауны тәэмин итү. контейнер майданчыкларын реконструкцияләү һәм ремонтлау

1. Проблеманың эчтәлегә һәм аны программалы ысуллар белән хәл итүне нигезләү

Жирлекне үстерүнең нигез ташларының берсе — аның тормыш эшчәнлеген тәэмин итүче системаларын комплекслы үстерү. Коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасының (алга таба — Программа) төп чараларын эшләгәнче, авыл жирлегенә социаль-икътисади һәм территорияль үсешенә анализ ясау һәм бәя бирү этабы узарга тиеш.

Муниципаль берәмлекнең социаль-икътисади һәм территорияль үсешен анализлау, бәяләү, шулай ук аның үсеш фаразы түбәндәге юнәлешләр буенча алып барыла:

- демографик үсеш;
- перспективалы төзелеш;
- коммуналь ресурсларга булачак ихтыяж;
- коммуналь инфраструктураның торышы.

Программа кулланучыларны коммуналь хезмәтләр белән ышанычлы һәм тотрыклы тәэмин итүгә, коммуналь инфраструктура объектларының тузуын киметүгә, ресурс һәм энергия саклаучы технологияләрне кертү аша әлегә объектларны модернизацияләүгә, коммуналь комплекс оешмаларының нәтижәле һәм рациональ хужалык итүен стимуллаштыру буенча чаралар эшләүгә һәм тормышка ашыруга, бюджеттан тыш инвестиция ресурслары акчаларын жәлеп итүгә юнәлдерелгән.

1.1. Муниципаль берәмлекнең демографик үсеше

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Матюшино авыл жирлеге муниципаль берәмлеге Казан шәһәре, Югары Ослан муниципаль районы һәм Орловка авыл жирлеге белән чиктәш. Матюшино авыл жирлеге составына бер торак пункт — Матюшино авылы керә, аның гомуми халык саны – 217 кеше, ә хужалыклар саны – 67 данә.

Муниципаль берәмлек жирләренә гомуми мәйданы - 8675,3 га.

Автомобиль (авыл эче) юлларының гомуми озынлыгы – 17 км.

Жирлекнең демографик үсеш күрсәткечләре авыл жирлеген кеше тормышчанлыгы мохите буларак бәяләнүнең төп инструменты булып тора. Статистика күрсәткечләренә һәм алар нигезендә ясалган бәяләмәләргә ярашлы, Матюшино авыл жирлегенә демографик үсеш динамикасы түбәндәге күрсәткечләр белән сыйфатлана (1 нче таблица).

Таблица 1

Күрсәткеч исеме	Фактта		
	2023	2024 .	2025 .
Жирлек халкының саны, кеше	201	202	207
Туучылар саны, кеше	2	1	2
Үлүчеләр саны, кеше	0	2	2
Табигый үсеш (+) / кимү (-), кеше	+2	-1	0
Миграция үсеше (+) / кимү (-), кеше	7	1	6
Гомуми үсеш (+) / кимү (), кеше	5	2	4

Авыл жирлеге халкының хезмәткә сәләтле яшыкә карата структурасы 2 нче таблицада китерелгән.

2 нче таблица.

№	Күрсәткеч	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1	Хезмәткә яраклы яшьтән кечерәк халык саны, кеше	35	37	38
2	Хезмәткә яраклы яшьтәге халык саны, кеше	105	106	108
3	Хезмәткә яраклы яшьтән өлкәнрәк халык саны, кеше	61	60	61

2025 елда хезмәткә яраклы яшьтәге халык саны 65 кеше тәшкил итте. Бу исә бүгенге көндә Матюшино авыл жирлеге халкының яшь структурасында хезмәткә яраклы кешеләрнең чагыштырма авырлыгы өлешендә киләчәккә билгеле бер демографик потенциал барлыгын күрсәтә. Шулай да, жирлек халкының яшь структурасы белән бәйле вазгыять тотрыксыз (каплаусыз) булып кала бирә.

Демографик фараз территория үсешен комплекслы икътисади һәм социаль фаразлауның аерылгысыз өлеше булып тора, ул территория үсешен кыска, урта һәм озак вакытлы планлаштыру максатларында искиткеч зур әһәмияткә ия. Демографик фараз туу, үлү күрсәткечләре һәм миграция агымнары үзгәрүенә бәйле сайлап алынган гипотезалар нигезендә халык үсешенә төп параметрларын (хезмәт ресурслары белән тәмин ителешне, алдагы үрчү перспективаларын һәм башкаларны) бәяләргә мөмкинлек бирә.

Генераль план проектында авыл жирлеге халык санының үзгәрүе өч сценарий буенча фаразланган иде:

- инерцион;
- стабилизацион (тотрыклылык);
- оптимистик.

Таблица 3

Жирлекнең демографик үсеш фаразы вариантлары	1995 ел	2000 ел	2005 ел	2010 ел	2015 ел	2020 ел	2025 ел	2030 ел
1 нче вариант								
Инерцион үсеш сценарие буенча халык саны фаразы	123	127	123	116	125	130	207	237
2 нче вариант								
Оптимистик үсеш сценарие буенча халык саны фаразы	123	127	123	116	125	130	207	237
3 нче вариант								
Тотрыклылык (стабилизацион) сценарие буенча халык саны фаразы	123	127	123	116	125	130	207	237

Авыл жирлегенең демографик үсеш фаразларына ясалган анализны исәпкә алып, халык саны арту сценарие иң ихтималлысы дип карала. Бу очракта үсү темплары кимергә тиеш. Ике фараз вариантының (2 нче һәм 3 нче) демографик үсешнең охшаш сценарийларын тәкъдим итүен исәпкә алып, комплекслы үсеш программасы максатлары өчен яшәүчеләр санының үсү тенденциясенә ия булу шарты кабул ителә.

Гидрографик

мәгълүматлар:

Жирлек территориясендәге гидрография сулыклар — Моховое күле булуы белән сыйфатлана. Максималь ташкыннар вакытында күлләрнең ташып чыгуы күзәтелми, нәкъ менә шуңа күрә аларның янында урнашкан участок жирләрен су басу куркынычы юк. Жирлекнең барлык территориясендә диярлек жир асты сулары түбән дәрәжәдә утыра, шуңа күрә ясалма сулыклар төзү кыенлашкан.

Климт

шартлары:

Климаты — уртача континенталь. Елның салкын чорында көнчыгыштан һәм көньяк-көнчыгыштан аз дымлы һәм салкын һава массалары, ә яз һәм жәй көннәрендә жылы һәм коры һава хәрәкәте күзәтелә. Көнчыгыш юнәлештәге жилләр өстенлек итә. Көнчыгыш жилләрнең еллык күләме 27 % ка җитә. Гыйнвар аенда жилләрнең иң зур өлеше — 43 %. Жилләрнең иң югары тизлеге елның салкын чорында күзәтелә һәм ул 6,2 – 6,5 м/сек дәрәжәсенә җитә. Тизлеге 15 м/сек булган көчле жилләр елга уртача 43 көн күзәтелә, көнчыгыш жилләренең тизлеге кайвакыт 15 – 25 м/сек һәм аннан да күбрәк булырга мөмкин. Салкын вакытта вакыт-вакыт көньяк-көнбатыштан циклоннар үтеп керә, алар үзләре белән дымлы һава массалары алып килә һәм моның нәтижәсе буларак — күп явым-төшемнәр, жепшек көннәр, томаннар һәм бозлавык барлыкка килә. Жылы ел фасылында жирлек территориясе өстендә күбесенчә жылы һава массалары әйләнә, алар коры, ә кайвакыт күк күкрәп яңгыр яуган уртача кайнар һава торышы алып килә, бу хәл еш кына көчле жил (шквал) һәм боз (град) белән озатыла.

Жәен ыва температурасы +37 ...+ 42°С ка житә, абсолют минимум -37...- 42°С ка кадәр төшә. Апрель аенда ук инде коры жыллар (суховей) булырга мөмкин, чөнки яз март уртасында башлана. Кояшлы көннәрнең уртача еллык нормасы — 183. Жирнең туну тирәнлегә 10...30 см га житә. Кар катламының калыңлыгы 3...40 см га кадәр житә ала.

Туфрагы комлы булуы белән сыйфатлана. Яшел утыртмалар, бөтен Лаеш районы территориясендәге кебек үк, төрле уңайсыз климат күренешләре йогынтысында тора. Аларның төпләре булып корылык һәм коры жыллар, көчле жыллар, тузан бураннары, боз яву, кар бураннары, язгы кыраулар, бозлавык тора; төрле интенсивлыктагы корылык һәм коры жыллар биредә һәр елны диярлек күзәтелә.

1.2. Коммуналь ресурсларга булган перспективалы ихтыяжны исәпләү моделә

Жирлекнең территорияль үсеш фаразлары белән беррәттән, коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстереш программасын эшләгәндә коммуналь комплекс оешмаларының товарларын һәм хезмәтләрен куллануны бәяләү зур әһәмияткә ия. Беренчедән, куллану күләмнәре коммуналь комплекс оешмаларының тиешле житештерү егәрлекләре белән тәмин ителергә тиеш. Коммуналь инфраструктура системалары кулланучыларны аларның сыйфатына карата куелган таләпләргә ярашлы товарлар һәм хезмәтләр белән тәмин итәргә, шул исәптән тәүлек әйләнәсе һәм өзлексез тәмин итүне тормышка ашырырга тиеш. Икенчедән, товарларны һәм хезмәтләрен куллануның фаразланган күләмнәре тарифларга өстәмәләренә исәпләгәндә исәпкә алынырга тиеш, чөнки бу өстәмәләр коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программаларын финанслауның төп чыганакларының берсе булып тора.

Коммуналь хезмәтләренә гомуми куллану барлык категория кулланучылар буенча хезмәтләренә куллану суммасы буларак билгеләнә. Комплекслы үсеш программасы максатлары өчен гомуми куллануны бәяләү өч төп категория буенча алып барыла:

- халык;
- бюджет учреждениеләре;
- башка предприятиеләр һәм оешмалар.

«Халык» категориясендәге кулланучылар тарафыннан хезмәтләренә куллану күләме әлегә чор өчен планлаштырыла торган халык санының яки торақ фонды мәйданының коммуналь комплекс оешмалары товарларын (хезмәтләрен) куллануның чагыштырмача күләменә тапкырламасы буларак билгеләнә:

билгеләнә, биредә:

- **СПи** – халык тарафыннан *i*-нче коммуналь хезмәтне (жылулык белән тәмин итү, су белән тәмин итү, су агызу һәм калдык суларны чистарту, электр белән тәмин итү, газ белән тәмин итү, каты көнкүреш калдыкларын күмү) гомуми куллану, елына тиешле үлчәү берәмлекләрендә;
- **ОПи** – *i*-нче коммуналь хезмәт өчен билгеләүче күрсәткеч (*i*-нче коммуналь хезмәттән файдаланучы халык саны, *i*-нче коммуналь инфраструктура системасына тоташтырылган торақ фонды мәйданы) тиешле үлчәү берәмлекләрендә;
- **УОи** – билгеләүче күрсәткечкә китерелгән, елына *i*-нче коммуналь хезмәтне куллануның чагыштырмача күләме.

Коммуналь хезмәтләренә куллануның чагыштырмача күләмнәре берничә еллык (3–5 ел) статистика күзәтүләре мәгълүматлары буенча халыкка коммуналь хезмәтләр күрсәтүнең фактик барышын бәяләү нигезендә билгеләнә. Ышанычлы мәгълүматлар булмаган очракта, куллануның чагыштырмача күләме буларак, билгеләнгән тәртиптә расланган һәм елга китерелгән коммуналь хезмәтләренә куллану нормативлары кабул ителә ала. Бу очракта шулай ук энергия саклау чараларының (исәпкә алу үлчәү жиһазларын урнаштыру,

энергия нәтижелелеге югары булган яктырту жиһазларын куллану, бина фасадларын жылыту, жылылык бирү системасын автоматлаштыру ь.б.) йогынтысы да исәпкә алынырга тиеш.

Коммуналь комплекс оешмалары хезмәтләрен халык тарафыннан киләчәктә гомуми куллануны бәяләгәндә, карала торган чорда торак фондының файдалануга тапшырылуын һәм гамәлдән чыгарылуын исәпкә алып, халык санының һәм торак фонды мәйданының фаразланган кыйммәтләре игътибарга алына.

Жирлекнең бюджет учреждениеләре тарафыннан коммуналь хезмәтләрен киләчәктә куллануын бәяләү төрле категориядәге кулланучылар арасында коммуналь хезмәтләрен куллануның үзара бәйләнешенә нигезләнә. Исәпләү төп кулланучы буларак халык һәм башка кулланучылар тарафыннан коммуналь хезмәтләрен куллану күләмнәренә нисбәтәннән чыгып башкарыла. Бу бәйләнеш бюджет учреждениеләре үсешенә, беренче чиратта, халык саны белән билгеләнүе белән аңлатыла. Бәяләү түбәндәге формула буенча үткәрелә:

:

$$ОП_{бюдж.i} = \frac{ОП_{бюдж.факт i}}{ОП_{нас.факт i}} \times СП_i \quad \text{где,}$$

ОП бюдж.і – бюджет учреждениеләре тарафыннан і-нче коммуналь хезмәтне куллану күләме, елына тиешле үлчәү берәмлекләрендә;
ОП бюдж. факт I – узган чорда бюджет учреждениеләре тарафыннан і-нче коммуналь хезмәтне куллануның фактик күләме, елына тиешле үлчәү берәмлекләрендә;
ОП нас. факт I – узган чорда халык тарафыннан і-нче коммуналь хезмәтне куллануның фактик күләме, елына тиешле үлчәү берәмлекләрендә;
СПі – карала торган чорда халык тарафыннан і-нче коммуналь хезмәтне гомуми куллануның исәпләнгән кыйммәте.

Коммуналь комплекс оешмаларының товарларын һәм хезмәтләрен куллануны халык кына түгел, ә жирлек территориясендәге предприятиеләр һәм оешмалар да тормышка ашыра. Карала торган тармакларның инфраструктур тармаклар булуын исәпкә алып, товарларны һәм хезмәтләрен куллану шәһәр икътисадының үсү темплары белән билгеләнә. Шулардан чыгып, башка кулланучылар тарафыннан товарларны һәм хезмәтләрен куллануны бәяләү түбәндәге формула буенча билгеләнә:

Иреализ. = **Кэ** * **Иипп**,
 биредә:

Иреализ. – коммуналь комплекс оешмаларының товарларын һәм хезмәтләрен сату күләмнәре үзгәрү индексы;

Кэ – сәнәгать житештерүенең 1 процентка артуына исәптән коммуналь комплекс оешмасының товарларын һәм хезмәтләрен куллану артуын күрсәтүче сыгылмалылык (эластиклык) коэффициенты;

Иипп – сәнәгать житештерүе үзгәрү индексы.

Сыгылмалылык коэффициенты исәпләүгә кадәрге берничә еллык мәгълүматлар нигезендә билгеләнә. Сәнәгать житештерүе үзгәрү индексы дәүләт статистикасы мәгълүматлары (Ростов өлкәсе шәһәр округларының һәм муниципаль районнарының

социаль-икътисади барышының төп күрсәткечләре) нигезендә билгеләнә. Киләчәктәге перспективалы күләмнәрне бәяләү өчен жирлек территориясендә коммуналь комплекс оешмаларының товарларын һәм хезмәтләрән куллануның калыпнашкан дәрәжәсенә анализ ясалды.

Муниципаль берәмлекнең торак-коммуналь хужалык өлкәсе күрсәткечләре

Матюшино авыл жирлегенә территориясендә торак-коммуналь хужалык өлкәсендә хезмәтләр күрсәтү белән 3 оешма һәм предприятие шөгыльләнә, шул исәптән: «Сетевая Компания» АЖнең «Идел бие электр челтәрләре» филиалы, «Газпром Трансгаз Казан» ЖЧЖ, «УПП ЖКХ» ЖЧЖ.

Хәзерге вакытта авыл жирлегенә коммуналь комплексы эшчәнлегенә жирлекнең коммуналь инфраструктура системалары тигез үсеш алмавы, коммуналь хезмәтләр күрсәтүнең сыйфаты түбән булуы һәм табигый ресурслардан нәтижәсез файдалану белән сыйфатлана.

Проблемалар килеп чыгуның сәбәпләре түбәндәгеләр:

- коммуналь инфраструктураның тузу проценты югары булу;
- торак фондының техник торышы канәгатьләнәрлек булмау;
- ТКХ хезмәтләрәнә (ЖКУ) түләү буенча тарифларның югары булуы.

Торак-коммуналь хужалык (ТКХ) объектлары тузуның нәтижәсе булып кулланучыларның таләпләрәнә җавап бирми торган коммуналь хезмәтләр сыйфаты тора. Ә су белән тәмин итү системаларындагы югалтулар һәм башка нәтижәсез чыгымнар барлыгы сәбәпле, ТКХ предприятиеләрәнә чыгымнары югары дәрәжәдә саклана, бу исә гомумән алганда аларның хужалык эшчәнлегенә финанс нәтижеләрәнә тискәре йогынты ясый.

Таблица 4.

Күрсәткеч	Үлчәү берәмлеге	Күрсәткеч кыйммәте
Торак фондының гомуми мәйданы:	мең кв.м	6,8
<i>шул исәптән:</i>		
Муниципаль торак фонды	-//-	0
Күпфатирлы торак йортлар (МКД)	-//-	
<i>алардан идарәдәгеләре:</i>		
Идарәче компания (УК) идарәсендә	-//-	
ТСЖ (Торак милекчеләре ширкәте) идарәсендә	-//-	0
Турыдан-туры идарә итү	-//-	0

Идарэ итү ысулын сайламаган күпфатирлы йортлар	-//-	0
Шәхси (индивидуаль билгеләнгән) торак йортлар	-//-	6,8
Жылылык белән тәэмин итү		
Котельныйлар саны	данә	0
<i>шул исәптән:</i>		
Күмер котельныйлары	-//-	0
Газ котельныйлары	-//-	0
Бер торбалы исәптә жылылык челтәренәң озынлыгы	сызыклы метр	0
Су белән тәэмин итү		
Скважиналар	данә	
<i>алардан торак фондына хезмәт күрсәтүчеләр</i>	-//-	юк
Уртача житештерүчәнлек	куб.м/тәүлек	
Суүткәргечләр	берәмлек	
Челтәрләрнең озынлыгы	км	
<i>алардан торак фондына хезмәт күрсәтүчеләр</i>	-//-	
Су белән тәэмин ителгән торак пунктлар саны	данә	
Газлаштыру		
Табигый газ белән газлаштырылган торак пунктлар саны	данә	1
Табигый газ белән газлаштырылган фатирлар һәм шәхси йорт хужалыклары саны	данә	67
Каты көнкүреш калдыкларын (ТБО) жыю һәм чыгаруны оештыру		
Елына хезмәт күрсәтелүче халык саны	кеше	207
Еллык чагыштырмача ТБО жыелу нормасы	куб.м/кеше	2
Электр белән тәэмин итү		
Урам утлары челтәренәң озынлыгы	км	6,0
Электр белән тәэмин ителгән торак пунктлар саны	данә	1
Яктырткычлар саны	данә	127

1.3. Жылылык белән тээмин итү системаларының агымдагы торышына Анализ

Жылылык белән тээмин итү юк.

1.4. Су белән тээмин итү системаларының агымдагы торышына Анализ

Суүткәргеч юк. Шәхси коелар (скважиналар). 6 нчы таблица.

пунктның атамасы	Су белән тээмин итү системасының техник торышы (% тузуу, техник камилләштерүгә ихтыяж)	Су белән тээмин итү чыганаclarының пычрануга дучар булу дәрәжәсе	Жир асты чыганаclarынан эчәргә яраклы суның тикшерелгән (разведкаланган) запаслары булу	Гадәттен тыш хәлләр (ЧС) чорына эчәргә яраклы су күләме, м куб./тәү.	Су белән тээмин итү чыганаclarы	Басымны көйләүче корылмалар	Суүткәргеч чөлтәре

Суүткәргеч чөлтәрләренәң техник торышы (Муниципаль милек)

Таблица 7.

Р/б №	Объектның атамасы	Объектның адресы	Озынлыгы, км	Ду, мм	Материал	Кое, шт.	Техник торышы	Янгын гидранты	Баланс тотучы
жавап юк									

1.5. Газ белән тээмин итү системаларының агымдагы торышын анализлау

Матюшино авыл жирлегендә кулланучыларны табигый һәм сыекландырылган газ белән тээмин итүне «Газпром Трансгаз Казан» ЖЧЖ гамәлгә ашыра. Табигый газдан халык файдалана — 1 торақ пункт. Табигый газ кертелгән шәхси йорт хужалыкларының саны 99,9 % тәшкит итә.

Газ куллану чыганаclarы булып халык һәм оешмалар тора. Гамәлдәге газ белән тээмин итү схемасы өч баскычлы булып тора һәм түбәндәге элементлардан гыйбарәт:

- түбән басымлы (0,005 Мпа кадәр); урта басымлы (0,005-0,3 Мпа кертәп); югары басымлы (1 нче кат. 0,6 -1,2 Мпа, 2 нче кат. 0,3 – 0,6 Мпа) чөлтәрләр;
- баш газ бүлү пунктлары;
- Матюшино авыл жирлеге территориясендә урнашкан газ бүлү пунктлары (ГРП, ШРП).

Матюшино авыл жирлеге территориясендәге газүткәргечләрнең характеристикалары. Торак фондының тормыш эшчәнлеген тәэмин итүгә килә торган газның төп күләме көнкүреш газ жиһазларын (газ плитәләре, газ казаны/котёллары) эксплуатацияләүгә бүленә.

Авыл жирлегенә газ белән тәэмин итү системасында түбәндәге төп бурычларны аерып күрсәтергә мөмкин:

- яңа төзелеш объектларын газ бүлү системасына тоташтыру;
- кулланучыларны газ белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын тәэмин итү;
- газ челтәрләрен үз вакытында яңадан салу һәм жиһазларны алыштыру;
- торак фондында кулланучыларны исәпкә алу үлчәү жиһазлары (исәпләгечләр) белән тәэмин ителеш дәрәжәсен арттыру.

Газлаштыру буенча чаралар торак фондында кулланучыларны исәпкә алу үлчәү жиһазлары белән тәэмин ителеш дәрәжәсен арттыруны күздә тотта. Йорт хужалыкларын газ бүлү челтәрләренә тоташтыруда ярдәм күрсәтү.

1.6. Каты көнкүреш калдыклары өлкәсенә агымдагы торышын анализлау

Хужалык чүп-чарын һәм каты көнкүреш калдыкларын (ККК) жыю һәм чыгару озақ еллар дәвамында зур һәм проблемалы мәсьәлә булып торды. Хисап чорында жирлек территориясендә каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм чыгару системасы оештырылды, аерым алганда:

- контейнер һәм бункер майданчыклары урнаштырылды;
- ККК чыгаруның контейнерлы системасын күздә тоткан график эшләнде, калдыкларны чыгару расланган маршрут буенча гамәлгә ашырыла;
- ККК жыю һәм аларны көнкүреш калдыклары полигонына чыгару тарифы эшләнде һәм расланды.

Физик һәм юридик затларга ККК жыю һәм чыгару буенча хезмәтләрне «УПП ЖКХ» ЖЧЖ күрсәтә.

Халык өчен көнкүреш калдыклары жыелуының нормасы бер кешегә елына 2 куб метр тәшкил итә.

Жыелган калдыклар күмү өчен ККК чүплегенә чыгарыла. Каты көнкүреш калдыклары полигоны иң яқын торак пункттан — Орёл авылыннан 3 км ераклыкта урнашкан, бу исә СанНиП 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры килә (ККК полигоннары өчен санитар-саклагыч зонасының зурлыгы — 1000 м).

Матюшино авыл жирлеге халкының санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү һәм торак төзелешен алга таба үстерү максатыннан, элек күпсанлы СНТ (бакчачылык ширкәтләре) һәм ДНТ (дача ширкәтләре) эгъзалары тарафыннан ясалган һәм вакыт-вакыт кабат пәйда була торган рөхсәтсез чүплекләр территориясен рекультивацияләү (жирләрне торгызу) кирәк.

Халыкны көнкүреш калдыкларын һәм чүп-чарны жыю һәм чыгару хезмәтләре белән колачлау процентын 100% ка житкерүне гамәлгә ашырырга һәм алга таба чүп-чарны көнкүреш калдыклары полигонында утильләштерергә кирәк.

Жирлек территориясендә өстәмә чүп бункерлары урнаштырырга, шулай ук һәр сәүдә, жәмәгәт туклануы предприятиясенә һәм башка учреждение, оешмаларга чүп жыю өчен урналар куюны йөкләргә кирәк.

1.7. су агызу (канализация) системасының агымдагы торышын анализлау

Бүгенге көндө сууткэргечлэр юк.

1.8. Электр белэн тээмин итү системасының агымдагы торышын анализлау

Матюшино авыл жирлегендө кулланучыларны электр белэн тээмин итүне «Сетевая компания» АЖнең «Идел бую электр челтэрлэре» филиалы хезмэт күрсэтэ торган электр подстанциясе гамэлгэ ашыра. Электр челтэрлэрендэ иң зур өлөшне түбөн вольтлы һава линиялэре алып тора. Гамэлдэге электр тапшыру линиялэре тимер-бетон һәм агач терэклэрдэ (бэгерлэрдэ) үткэрелгән. Электр челтэрлэрен эксплуатациялэү дэверендэ агач терэклэр яраксыз хэлгэ килгән, бүгенге көндө аларның күбесе авария хэлэндэ. Көчлө жил вакытында терэклэрнең сынууы белэн бэйле аварияле вакыйгалар килеп чыга. Моннан тыш, үткэргечлэрнең киселеше (калынлыгы) челтэрлэрнең көчөнөшөнэ һәм йөклөнөшөнэ туры килми. Шуңа күрэ норматив эксплуатация срогын үткэргән һәм үз ресурсын бетергән гамэлдэге 10; 0,4 кВ һава линиялэрен (ВЛ) реконструкциялэү кирэклеге туа. Норматив эксплуатация срогын (25 елдан артык) тутырған һәм техник торышы буенча гамэлдэге норматив-техник документлар талэплэренэ жавап бирмэгән күпсанлы комплектлы трансформатор подстанциялэре (КТП) һәм 10/0,4 кВ трансформаторлары алыштыруны (реконструкциялэүне) талэп итэ, чөнки капитал ремонтка тотылған чыгымнар реконструкция чыгымнары белэн бер дэрэжэдэ, э кайчак аннан да артып китэ. Трансформаторларны нормативтан артык срокка эксплуатациялэү эчке элементларның техник характеристикалары үзгэрүгэ һәм, нэтижэдэ, югалтуларның 5-7% ка артуына алып килэ. Моннан тыш, кулланучыларның кирэкле егэрлэге үсү сэбэпле, трансформаторларның бер өлөшө куэт буенча артык йөклөнөш белэн эшли, бу исэ 0,38-10 кВ челтэрэндэ көчөнөшнөң кимүенэ һәм электр энергиясе югалтуларының артуына китерэ.

0,4 кВ һава линиялэрен (ВЛ-0,4 кВ) һәм 10/0,4 кВ трансформатор подстанциялэрен (ТП 10/0,4 кВ) реконструкциялэү эшлэре күләмен үтэү электр жайланмаларын эксплуатациялэү куркынычсызлыгын, кулланучыларны электр белэн тээмин итүнең ышанычлылыгын, электр энергиясе сыйфатын сизелерлек арттырырга һәм 0,4 кВ челтэрлэрендэ технологик югалтуларны киметергэ мөмкинлек бирэ.

Матюшино авыл жирлеге администрациясенөң урам утлары челтэре түбэндэгечө:

9 нчы таблица.

№	Объектның атамасы	Объектның адресы
1	Урам утлары челтэре, озынлыгы – 6,0 км.	Матюшино авылы

Электр энергиясе исэплэгечлэре белэн барлык кулланучылар диярлек тээмин ителгән. Электр энергиясен объектив һәм нэтижэле исэпкэ алуның төп проблемаларының берсе — зур хаталык (погрешность) дэрэжэсенэ ия булған искергән исэплэү жиһазларын эксплуатациялэү. Бу шарт электр энергиясен коммерцияле исэпкэ алуның автоматлаштырылған системасын (АСКУЭ) кертүне сизелерлек тоткарлый, хэзерге вакытта элэге система туклану үзэклэрендэге «югары дэрэжэдэ» генэ эшли.

Торак-коммуналь секторның куллану нормалары торак Һәм жәмәгать биналарына, коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренә, урам утларына, су белән тәмин итү, су агызу Һәм жылылык белән тәмин итү системаларына тотылган электр энергиясе чыгымнарын үз эченә ала.

Матюшино авыл жирлегенең электр челтәре хужалыгының гамәлдәге торышын анализлау нәтижәсендә түбәндәге төп проблемалар ачылды:

- Гамәлдәге 10/0,4 кВ комплектлы трансформатор подстанцияләрен (КТП) реконструкцияләү Һәм өстәмә КТП урнаштыру кирәк;
- Энергияне саклаучы технологияләр Һәм заманча материаллар кулланып, яңа 10 кВ Һава линияләрен (ВЛ) Һәм 0,4 кВ бүлү челтәрләрен төзү, шулай ук гамәлдәгеләрен реконструкцияләү кирәк;
- Электр тапшыру линияләренең гамәлдәге агач терәкләрен (бәгерләрен) тимер-бетон терәкләргә алыштыру кирәк.

Матюшино авыл жирлегенең электр белән тәмин итү системасын үстерү буенча чаралар түбәндәгеләр булчак:

- квартал эчендәге (кварталара) урамнарның Һәм юлларның гамәлдәге урам утларын реконструкцияләү;
- электр энергиясен янәсе тотуны (экономияләүне) тәмин итүче заманча электр яктырту жиһазларын кертү.

1.9. Коммуналь инфраструктураның үлчәү-исәпләү системасы

2026 елның башына булган мәгълүматлар буенча, авыл жирлегендә Бердәм муниципаль мәгълүмати ресурслар базасы (алга таба — БММРБ) юк. Коммуналь хезмәтләр өчен түләүләренә исәпкә алу, исәпләү Һәм билгеләү ресурслар белән тәмин итүче оешманың квитанцияләре буенча гамәлгә ашырыла. Торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүләренә исәпкә алу, исәпләү Һәм билгеләү эшчәнлеген алып бару өчен ресурслар белән тәмин итүче оешмалар, исәп-хисап-касса үзәге Һәм идарә итүче оешмалар төрле программа продуктларын куллана. Исәп-хисап өчен кулланыла торган мәгълүмат базалары оешмалар тарафыннан үз таләпләрен Һәм куелган бурычларын исәпкә алып формалаштырылган. Бу исә мәгълүмат базаларының эчтәлеген Һәм аларның тулылыгын билгели, ләкин әлеге шарт ресурслар белән тәмин итүче Һәм идарә итүче оешмаларның мәгълүмат базалары арасында бер үк позицияләр (аерым алганда, торак Һәм торак булмаган биналарның мәйданнары, яшәүчеләр саны) буенча мәгълүматта аермалар булу мөмкинлеген күздә тотта. Мондый шартларда коммуналь хезмәтләр өчен түләүне исәпләүләр дөрөс башкарылмаска мөмкин. Исәпләү жиһазларының күрсәткечләрен (гомуми йорт Һәм фатир исәпләгечләре) алу техник чараларсыз, ерактан торып күрсәткечләренә алу жайланмаларын кулلامыйча, кулдан гамәлгә ашырыла.

Торак-коммуналь хезмәтләренә житештерү Һәм куллану өлкәсендә якларның үзара мөнәсәбәтләре системасында түбәндәге катнашучыларны аерып күрсәтергә мөмкин:

- авыл жирлегендә яшәүчеләр (коммуналь хезмәтләренә кулланучылар);
- ял базалары;
- ресурслар белән тәмин итүче оешмалар;
- исәп-хисап-касса үзәге.

Таблицада коммуналь хезмәтләренә житештерү Һәм куллану өлкәсендә коммуналь

хезмэтлэр өчен исәп-хисап ясау, исәпкә алу һәм түләүләрне кабул итүнең гамәлдәге системасының һәр якка йогынтысын анализлау нәтижәләре китерелгән.

Таблица 11.

Р/б №	Системада катнашучының атамасы	Гамәлдәге системаның уңай яклары	Гамәлдәге системаның тискәре яклары	Гамәлдәге системаны саклап калуның куркынычлары (нәтижеләре)
1.	Жирлектә яшәүчеләр (коммуналь хезмәтләрне кулланучылар)	Финанс мөмкинлекләре ачылуга карап, коммуналь хезмәтләр өчен исәп-хисапларны өлешләп түләү мөмкинлеген (һәр аерым квитанция буенча).	- төрле ресурслар белән тәмин итүче оешмаларга квитанцияләр буенча түләү өчен вакытның күбрәк китүе; - коммуналь хезмәтләр өчен түләүләрне гомумиләштереп анализлау һәм контрольдә тотуның катлаулылыгы; - бәхәслә мөһимләренә идарә итүче оешмалар катнашыннан башка, шәхсән үзләренә чишәргә туры килүе.	- финанс чаралары булганда коммуналь хезмәтләр өчен түләүне «калдык принцибы» буенча башкаруның «дөреслеген» турындагы стереотиплар формалашу һәм ныгу; - коммуналь хезмәтләрне куллану һәм алар өчен түләү чорлары арасында фарзлап булмый торган «өзеклек» (ертык) ясалы.
2.	Күпфатирлы торак фонды белән идарә итүче оешмалар (ИО)	Күрсәтелмәгән		
3.	Ресурслар белән тәмин итүче оешмалар (PCO)	- кулланучыларның коммуналь хезмәтләр өчен исәп-хисапларын, түләүләрне кабул итүне һәм исәпкә алуны контрольдә тоту мөмкинлеген; - коммуналь хезмәтләр өчен түләүләр жыелуы дәрәжәсенә турыдан-туры йогынты ясау.	Күпсанлы кулланучылар (физик затлар) белән дөгъва (претензия) эшләрен алып бару кирәклеген.	Гражданның коммуналь хезмәтләр күрсәтү кагыйдәләренә нигезендә түләмәгән өчен өзеп булмый торган хезмәтләр (салкын су белән тәмин итү, жылылык) өчен акчаны ала алмый калу куркынычы.
4.	Исәп-хисап-касса үзәгенә	Билгеләнмәгән	Билгеләнмәгән	Билгеләнмәгән

Р/б №	Системада катнашучының атамасы	Гамәлдәге системаның уңай яклары	Гамәлдәге системаның тискәре яклары	Гамәлдәге системаны саклап калуның куркынычлары (нәтижеләре)
5.	Коммуналь хезмәтләр өчен исәп-хисап ясау, исәпкә алу һәм түләүләрне кабул итүнең гамәлдәге системасы	—	<p>- гражданны социаль яклауны оештыру һәм тәмин итү өлешендә жирлекнең башкарма хакимият органнары карарлар кабул итү өчен кирәкле булган, халыкның коммуналь хезмәтләрне куллануы һәм алар өчен түләве турында гомумиләштерелгән дәрәжә мәгълүматның булмавы;</p> <p>- исәп-хисап ясау, исәпкә алу һәм түләүләрне кабул итү өчен ресурслар белән тәмин итүче оешмалар тарафыннан формалаштырылган мәгълүмат базаларын куллану (аларда бер үк позицияләр буенча төрле мәгълүмат булырга мөмкин);</p> <p>- ресурслар белән тәмин итүче оешмалар башкара торган эшләрнең һәм функцияләрнең кабатлануы (мәгълүмат базаларын алып бару, түләү документларын бастыру һәм илтәп бирү, түләүләрне кабул итү һ.б.), бу исә торак бина өчен түләү бәясе артуга алып килә.</p>	<p>- коммуналь хезмәтләр өчен түләмәү табигый хәл дигән фикер урнашу сәбәпле, коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программаларын гамәлгә ашыруны финанслау куркынычы туу;</p> <p>- торак бина өчен түләү бәясе эченә кертелә торган коммуналь хезмәтләр өчен түләү жыю чыгымнарының артуы.</p>

Шулай итеп, гамәлдәге система кулланучылар һәм идарә итүче оешмаларның мәнфәгатьләрен исәпкә алмыйча, күбрәк ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларның мәнфәгатьләренә җавап бирә. Карала торган шартларда, үзара фэйдалы нигездәге баланслы мөнәсәбәтләргә зыян китереп, кулланучылардан коммуналь хезмәтләр өчен түләү алу өстенлекле булып тора.

2 Программаның төп максатлары һәм бурычлары, аны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары

Программаның төп максаты — Матюшино авыл жирлегә территориясендә гражданнар яшәве өчен уңайлы шартлар тудыруны һәм экологик вазгыятьне яхшыртуны тәэмин итүче сыйфат стандартларына коммуналь инфраструктура объектларын һәм чөлтәrlәрен туры китерү өчен шартлар булдыру.

«Матюшино авыл жирлегә» муниципаль берәмлегенә коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасы (2026-2036 елларга) тузу дәрәжәсен киметүгә, күрсәтелә торган коммуналь хезмәтләр сыйфатын арттыруга һәм экологик хәлне яхшыртуга юнәлдерелгән.

Әлеге Программа кысаларында коммуналь инфраструктура объектларын модернизацияләү өчен бюджеттан тыш чыганақлардан акча җәлеп итүне, шулай ук коммуналь хезмәтләргә тарифлар үсү темпларын тоткарлауны тәэмин итүче шартлар тудырылырга тиеш.

Программаның төп бурычлары:

- ябык горизонталь дренаж төзү юлы белән экологик вазгыятьне яхшырту;
- коммуналь инфраструктура объектлары белән идарә итү нәтижәлеләген арттыру.

Коммуналь инфраструктура объектларын модернизацияләү максатыннан заемнар алганда, коммуналь хезмәтләр күрсәтүче предприятиеләргә методик ярдәм күрсәтү күздә тотыла. Әлеге бурычны чишү өчен мөһим юнәлеш булып бу өлкәдә тарифларны көйләү системасын камилләштерү тора. Программаны гамәлгә ашыруга юнәлдерелә торган бюджет акчалары гамәлдәге (югары дәрәжәдә тузган) объектларны реконструкцияләү, шулай ук югары дәрәжәдә тузган объектларны алыштыруга юнәлдерелгән яңа объектлар төзү белән бәйлә коммуналь инфраструктура объектларын модернизацияләү проектларын үтәү өчен билгеләнергә тиеш.

Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары.
Программа 2026 елның 1 гыйнварыннан 2026 елның 31 декабренә кадәр гамәлдә була. Программаны гамәлгә ашыру тулысынча әлеге чор эчендә башкарылачак.

3. Коммуналь инфраструктура системасын үстерү чаралары

3.1. Гомуми кагыйдәләр

1. Матюшино авыл жирлегенә 2026–2036 елларга коммуналь инфраструктура системасын комплекслы үстерү программасын эшләү юнәлешләрен билгеләүче төп факторлар түбәндәгеләр булып тора:

- комплекслы инвестиция планын исәпкә алып, 2036 елга кадәр халық санының сизелерлек булмаган кимүе, торақ базары, хезмәт күрсәтү өлкәсе һәм сәнәгать үсеше белән сыйфатланучы жирлекнең социаль-икътисади үсеш тенденцияләре;
- коммуналь инфраструктураның гамәлдәге системасы торышы;
- гражданнарның торақ шартларын яхшыртуга юнәлдерелгән аз катлы йортларның перспектив төзелеше;

- коммуналь хезмәтләрне куллануның бәяләү күрсәткечләрен 2025 елга расланган куллану нормативлары дәрәжәсендә саклау;

2. Чаралар максатчан индикаторлардан чыгып эшләнә. Бу индикаторлар коммуналь инфраструктура системасы торышының, аны үстерүнең һәм эксплуатацияләү шартларының күзәтү һәм үлчәү өчен яраклы характеристикаларынан гыйбарәт. Комплекслы үсеш программасын гамәлгә ашыру нәтижәсендә максатчан индикаторларга ирешү жирлекнең коммуналь комплексының киләчәктәге моделен сыйфатлый.

3. Жирлекнең коммуналь инфраструктура системасын үстерү буенча чаралар комплексы түбәндәге юнәлешләр буенча эшләнә:
- товарларның (хезмәтләрнең) сыйфатын арттыру, экологик хәлне яхшырту максатыннан коммуналь комплекс оешмаларының җиһазларын һәм чөлтәрдән төзү һәм модернизацияләү;
- капитал төзелеш объектларында яңа кулланучыларны тоташтыру максатыннан җиһазлар һәм чөлтәрдән төзү һәм модернизацияләү;

4. Эшләнгән программа чаралары авыл жирлегендә коммуналь инфраструктура системасын үстерү мәсьәләләрен чишүдәге актуальлек дәрәжәсе һәм аларны гамәлгә ашыру сроклары буенча системалаштырылды.

5. Коммуналь инфраструктураны комплекслы үстерү программасы чараларын гамәлгә ашыру сроклары чараларның актуальлегеннән һәм нәтижелелегеннән (товарларның (хезмәтләрнең) сыйфатын арттыру, экологик хәлне яхшырту максатыннан) һәм капитал төзелеш объектларын файдалануга бирүнең планлаштырылган срокларынан чыгып билгеләнә.

Яңа кулланучыларны тоташтыру өчен гамәлгә ашырыла торган чаралар түбәндәге шартлардан чыгып эшләнә: коммуналь комплекс оешмалары тоташтыру өчен кирәкле куәтне, тоташтыру ноктасын булдыруны һәм гамәлдәге магистраль торба үткәргечләренә, коммуналь чөлтәрдәгә төзелеш участогы чикләренә кадәр үтеш керүне (врезка) тәэмин итә. Төзелеш участогы чикләреннән алып турыдан-туры төзелеш объектларына кадәр кирәкле коммуникацияләрне салуны Төзүче (Застройщик) гамәлгә ашыра. Тоташтыру ноктасы төзелеш участогы чигендә урнаша, бу исә тоташтыру шартнамәсендә чагылыш таба. Төзүче тарафыннан салынган чөлтәрдән Төзүче тарафыннан эксплуатацияләнгән яисә якларның килешүе буенча билгеләнгән тәртиптә муниципаль милеккә тапшырыла.

1. Чараларның күләмнәре уртача рәвештә билгеләнә. Конкрет объекттагы чаралар исемлегенә проект-смета документлары эшләнгәннән соң (кирәк булганда, энергетик тикшерүләр уздырганнан соң) җентекләп ачыклана.

2. Чараларның бәясе коммуналь комплекс оешмаларының сметалары, Татарстан Республикасы шартларында төзелеш бәясеннән эреләтелгән күрсәткечләр, экспертлар бәяләмәләре, җиһазлар тәэмин итүчеләрнең прейскурантлары һәм 2025 елдагы бәяләр дәрәжәсен исәпкә алып, ачык мәгълүмат чыганаclarы нигезендә билгеләнә.

Чараларның бәясен 2025 елгы бәяләр дәрәжәсенә китерү өчен Россия Федерациясе Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының 2026 елга һәм 2027 тагын да 2028 елларның планлы чорына социаль-икътисади үсеш фаразындагы житештерүчеләр бәяләре индекслары кулланылды.

Чараларның бәясе проект-изыскание эшләрән, салымнарны (өстәмә кыйммәткә салымны (яңа төзелеш буенча чаралардан тыш)) исәпкә ала.

Программаның комплекслы үсеш чараларын гамәлгә ашыруга финанс ихтыяжлары, инвестицияләнгән акчалардан файдаланган өчен түләүләрне һәм табышка салымны исәпкә алмыйча, финанслау чыганаclarы арасында бүленә. Әлегә түләүләрнең һәм салымның зурлыгы товарларга һәм хезмәтләргә тарифларга өстәмәләргә (тарифлардагы инвестиция өлешләрен) һәм тоташтыру тарифларын исәпләгәндә исәпкә алынырга тиеш.

Программа чараларын финанслау чыганакалары булып Лаеш муниципаль районы бюджеты, Орёл авыл жирлеге бюджеты акчалары, шулай ук бюджеттан тыш чыганакалар тора. Район бюджетыннан чараларны финанслау күлэмнәре коммуналь инфраструктура системаларын үстерү һәм модернизацияләү өлкәсендәге республика программалары кабул ителгәннән соң билгеләнә. Ул, узган финанс елында чараларны гамәлгә ашыру нәтижәләрен исәпкә алып, тиешле финанс елына республика бюджеты формалашканнан соң, ел саен төгәлләштерелергә тиеш.

Коммуналь комплекс оешмаларының эшчәнлек өлкәләрендәге (жылылык белән тәмин итү, су белән тәмин итү, су агызу һәм агынты суларны чистарту, каты көнкүреш калдыкларын утильләштерү (күмү)) бюджеттан тыш чыганакалар булып коммуналь комплекс оешмаларының кулланучылардан тарифлар, тарифларга өстәмәләр (тарифтагы инвестиция өлеше) һәм тоташтыру тарифлары (тоташтыру өчен түләү) билгеләү исәбеннән алына торган акчалары тора. Әлеге бюджеттан тыш чыганакаларны жәлеп итүнең шарты — тарифларга өстәмәләрне (тарифтагы инвестиция өлешен) һәм тоташтыру тарифларын (тоташтыру өчен түләүне) исәпкә алып, кулланучылар өчен ресурсларга түләүнең кулай (арзан) булуын тәмин итү.

1. Чараны гамәлгә ашыру бер үк вакытта товарларның (хезмәтләрнең) сыйфатын арттыру, экологик хәлне яхшырту һәм яңа кулланучыларны (капиталь төзелеш объектларын) тоташтыру максатларына ирешүгә алып килгән очракта, әлеге чара ике инвестиция проектында да (программаның бүлекчәләрендә) чагылдырыла. Бу очракта сан күрсәткечләре һәр юнәлештә тулысынча китерелә, ә бәя күрсәткечләре тоташтырыла торган йөкләнешләргә пропорциональ рәвештә бүленә.

Әгәр чара берничә ел дәвамында гамәлгә ашырылса, сан һәм бәя күрсәткечләре этаплар буенча елларга бүленә, бу исә программа таблицаларында берәмлек өлешләренең (доляларның) китерелүенә сәбәп була.

1. Коммуналь комплекс оешмаларының товарлар (хезмәтләр) сыйфатын арттыруга, экологик вазгыятьне яхшыртуга юнәлдерелгән **шәхси акчалары** — тиешле чаралар кысаларында гамәлдә булган һәм төзелгән (модернизацияләнгән) төп фондларга исәпләнгән **амортизация иминияте күләменнән** (жылылык белән тәмин итү өлкәсеннән тыш) гыйбарәт.

2. Тарифка өстәмә (тарифтагы инвестиция өлеше) куллану нәтижәсендә коммуналь комплекс оешмалары алган акчалар **максатчан характерда** була. Алар товарлар (хезмәтләр) сыйфатын арттыру, экологик вазгыятьне яхшырту максатыннан гамәлгә ашырыла торган коммуналь инфраструктураны модернизацияләү, төзү һәм торгызу эшләре өлешендә инвестиция программаларын финанслауга яисә әлеге чараларга элегрәк жәлеп ителгән акчаларны кайтаруга юнәлдерелә.

Тоташтыру өчен түләүне куллану нәтижәсендә коммуналь комплекс оешмалары алган акчалар **максатчан характерда** була һәм Орёл авыл жирлегенең капитал төзелеш объектларын тоташтыру белән бәйле коммуналь инфраструктурасын модернизацияләү һәм яңадан төзү эшләре өлешендә инвестиция программаларын финанслауга яисә әлеге чараларга элегрәк жәлеп ителгән акчаларны кайтаруга юнәлдерелә.

Программа чараларының исемлеге Программаның **1 нче кушымтасында** китерелгән.

3.2. Жылылык белән тәмин итү системасы

Жылылык белән тээмин итү системасы өлөшөндө Комплекслы үсөш программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары **каралмаган**.

3.3. Су белән тээмин итү системасы

Су белән тээмин итү системасын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары **каралмаган**.

3.4. Газ белән тээмин итү системасы

Жирлек кулланучыларын газ белән тээмин итү системасын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары түбөндөгөлөр булып тора:

1. «Яшел Бор» (Зеленый Бор), «Якты алан» (Светлая поляна) ял базаларындагы гамәлдәге төзелешләр территориясе буенча кулланучыларга түбән басымлы челтәрләр салу.

2. Жирлек территориясендәге гамәлдәге газүткәргечләрне мониторинглау һәм реконструкцияләү (тулы чор дәвамында).

3.5. Каты көнкүрөш калдыкларын жыю һәм чыгару системасы

Жирлек кулланучыларының каты көнкүрөш калдыкларын жыю һәм чыгару системасын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары түбөндөгөлөр булып тора:

1. Матюшино авылында, шулай ук «Яшел Бор» һәм «Якты алан» ял базаларында чүп бункерлары сатып алу һәм чүп жыю майданчыкларын жиһазлау (каты өслөк, коймалау).

2. Жирлектә чүп-чарны аерым жыюны оештыру (перспективада).

3.6. Су агызу (канализация) системасы

Су агызу системасын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары **юк**.

3.7. Электр белән тээмин итү системасы

Жирлек кулланучыларын электр белән тээмин итү системасын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыруның төп максатчан индикаторлары түбөндөгөлөр булып тора:

1. Бюджет өлкәсе һәм торак-коммуналь хужалык кулланучыларын төгәллек сыйныфы 1.0 булган электрон электр энергиясе исәпләгечләре белән жиһазлау.

2. Квартал эчөндәге (кварталара) урамнарның һәм юлларның гамәлдәге урам утларын реконструкцияләү.

3. Электр энергиясен янәсе тотуны (экономияләүне) тээмин итүче заманча электр яктырту жиһазларын керту.

4. Электр тээминатында өзеклекләр килеп чыгу житди нәтижәләргә китерергә мөмкин булган объектларны электр белән тээмин итү ышанычлылыгын арттыру буенча чаралар күрү.

Программа чараларының исемлеге Программаның **1 нче кушымтасында** китерелгән.

4. Норматив-хокукый тээмин ителеш

Программа чараларын гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген арттыру максатыннан, берничә муниципаль норматив-хокукый документ эшләргә кирәк, шул исәптән:

- **Коммуналь комплекс оешмаларының товарлары һәм хезмәтләре кулланучылар өчен**

кулай (арзан) булуын билгеләү өчен кулланыла торган критерийлар системасы — муниципаль хокукый актта коммуналь комплекс оешмаларының товарлары һәм хезмәтләре кулайлыгын билгеләгәндә кулланыла торган критерийлар исемлегенә һәм аларның кыйммәтләре булырга тиеш;

- **Коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь инфраструктура системаларын үстерү буенча инвестиция программаларын эшләүгә техник биремнәрне раслау тәртибе** — муниципаль хокукый акт кызыксынучы жирле үзидарә органнарының үзара, шулай ук коммуналь комплекс оешмалары белән инвестиция программаларын эшләүгә техник биремнәр мәсьәләләре буенча хезмәттәшлек тәртибен билгеләргә тиеш. Техник биремнәр коммуналь комплекс оешмасының инвестиция программасын эшләүгә, эчтәлегенә һәм аны гамәлгә ашыруга карата төп таләпләрне үз эченә алырга тиеш дип күздә тотыла;

- **Коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь инфраструктура системаларын үстерү буенча инвестиция программаларын эшләүгә техник биремнәр;**

- **Матюшино авыл жирлегенә Депутатлар советы тарафыннан коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь инфраструктура системаларын үстерү буенча инвестиция программаларын раслау тәртибе** — муниципаль хокукый акт кызыксынучы жирле үзидарә органнарының үзара, шулай ук коммуналь комплекс оешмалары белән инвестиция программаларын эшләү мәсьәләләре буенча хезмәттәшлек тәртибен билгеләргә тиеш;

- **Коммуналь комплекс оешмаларының коммуналь инфраструктура системаларын үстерү буенча инвестиция программалары;**

- **Матюшино авыл жирлегенә Башкарма комитеты һәм Советы вазыйфай затлары тарафыннан коммуналь комплекс оешмаларынан мәгълүмат соратып алу тәртибе** — муниципаль хокукый акт жирлек Администрациясенә вәкаләтле вазыйфай затлары соратып ала алган мәгълүматларның ябык (чикләнгән) исемлеген, шулай ук коммуналь комплекс оешмасы тарафыннан тәкъдим ителә торган мәгълүматның сыйфатына һәм аны биерү срокларына карата таләпләрне билгеләргә тиеш.

Авыл жирлегенә Администрациясенә вазыйфай затларының коммуналь комплекс оешмалары белән тиешле оешмаларның инвестиция программаларын үтәү шартларын билгеләүче коммуналь инфраструктура системаларын үстерү максатыннан шартнамәләр төзүдә катнашу тәртибе.

Әлеге шартнамәләр Россия Федерациясенең Гражданлык кодексы нормаларына ярашлы рәвештә эшләнәргә һәм мондый оешмаларның инвестиция программаларын үтәү шартларын билгеләргә тиеш, шул исәптән: шартнамә бәясенә (инвестиция программасын гамәлгә ашыруга финанс ихтыяжлары), инвестиция программасын үтәү тәртибенә һәм сроклары, инвестиция программасын финанслау тәртибенә һәм шартлары (шул исәптән жирле бюджеттан), якларның хокуклары, бурычлары һәм җаваплылыгы, инвестиция программасының үтәлешен контрольдә тоту, инвестиция программасын яңадан карау, эшләрне тапшыру-кабул итү тәртибенә, подряд һәм субподряд оешмаларын җәлеп итү шартлары, инвестиция программасын үтәү һәм аны гамәлгә ашыруны контрольдә тоту өчен җаваплы затлар исемлегенә, шартнамәне үзгәртү һәм өзү, шулай ук башка шартлар.

Мондый шартнамәләрнең гамәлдә булу сроклары инвестиция программаларын гамәлгә ашыру срогына туры килергә тиеш.

«2015–2025 елларга торак-коммуналь хужалыкны модернизацияләү һәм реформалауның комплекслы программасы» федераль максатчан программасын үстерү уңаеннан («2015–2025 елларга торак-коммуналь хужалыкны модернизацияләү һәм реформалауның комплекслы программасы» федераль максатчан программасы концепциясенә ярашлы), төбәк норматив базасын тиешле максатчан программа белән тулыландыру максатка ярашлы. Бу исә әлеге программаны гамәлгә ашыру кысаларында бүлеп бирелә торган федераль бюджет акчалары исәбеннән дәүләт ярдәме алырга мөмкинлек бирәчәк.

5. Программаны гамэлгә ашыру механизмы һәм аның үтәлешен контрольдә тоту

Программаны гамэлгә ашыруны Матюшино авыл жирлегә Башкарма комитеты һәм Советы алып бара. Программа бурычларын чишү өчен федераль бюджет, республика бюджеты акчаларын, шул исәптән Лаеш муниципаль районының максатчан программаларына бүлөп бирелә торган чараларны, жирле бюджет акчаларын һәм коммуналь комплекс предприятиеләренә шәхси акчаларын куллану күздә тотыла. Торак-коммуналь хезмәтләргә (ЖКУ) тарифларны яңадан карау гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә башкарыла.

Өлеге программаны гамэлгә ашыру кысаларында, Матюшино авыл жирлеген үстерүнең стратегик өстенлекләренә, коммуналь инфраструктураны саклау һәм үстерүнең төп юнәлешләренә ярашлы, уздырылган чараларга мониторинг ясалачак һәм шуның нигезендә Программа чараларына төзәтмәләр кертеләчәк.

Программаны үтәүчеләр булып Матюшино авыл жирлегә Башкарма комитеты, Советы һәм коммуналь комплекс оешмалары тора.

Программаның гамэлгә ашырылуын контрольдә тотуны һәр ел нәтижеләре буенча Лаеш районы Матюшино авыл жирлегә Башкарма комитеты һәм Матюшино авыл жирлегә Депутатлар советы (жыелышы) гамэлгә ашыра.

Программага кертелгән үзгәрешләр һәм аны гамэлгә ашыру сроклары, шулай ук жирле бюджеттан финанслау күләмнәре жирлек Советы тарафыннан үз инициативасы буенча яисә коммуналь комплекс оешмаларының чараларны һәм программаны гамэлгә ашыру срокларын үзгәртү өлешендәге тәкъдиме буенча яңадан каралырга мөмкин.

6. Программаны гамэлгә ашыруның нәтижеләлеген бәяләү

Торак-коммуналь хужалык (ТКХ) өлкәсендәге чараларны гамэлгә ашыруның төп нәтижеләре түбәндәгеләр булып тора:

- жирлекнең коммуналь инфраструктурасын модернизацияләү һәм яңарту;
- ТКХ предприятиеләренә эксплуатация чыгымнарын киметү;
- суның сыйфат күрсәткечләрен яхшырту;
- кеше тормышына һәм эшчәнлегенә куркыныч тудыручы авариялә хәлләр килеп

чыгу сәбәпләрен бетерү;

Программаны гамэлгә ашыруның иң мөһим ахыргы нәтижеләре түбәндәгеләр:

- коммуналь инфраструктура объектларының тузу дәрәжәсен киметү;
- су югалтулары күләмен киметү;
- жылылык энергиясе югалтулары күләмен киметү;
- торак-коммуналь комплекс тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын

арттыру;

- каты һәм сыек көнкүреш калдыкларын тиешле дәрәжәдә жыюны һәм

утильләштерүне тәмин итү;

- жирлек территорияләренә санитар торышын яхшырту;
- әйләнә-тирә мохитнең экологик торышын яхшырту.

ПРОГРАММАГА 1 НЧЕ КУШЫМТА. КОММУНАЛЬ ИНФРАСТРУКТУРАНЫ, КАТЫ КӨНКҮРЕШ КАЛДЫКЛАРЫН ЖЫЮНЫ ҮСТЕРҮ БУЕНЧА
ПРОГРАММА ЧАРАЛАРЫНЫҢ ИСЕМЛЕГЕ

№ п/п	Чараның исеме	Үлчәү берәмлеге	Чараларны гамәлгә ашыру максатлары	Финанслау чыганақлары	Финанслау күләмнәре, мең сум.										
					Барлығы, шул исәптән	2026 ЕЛ	2027 ЕЛ	2028ЕЛ	2029 ЕЛ	2030ЕЛ	2031 ЕЛ	2032 ЕЛ	2034 ЕЛ	2035 ЕЛ	
1	Жылылык белән тәэмин итү системасы	юк													
1.1.	Газсыман ягулыкка күчәрәп, котельныйны модернизацияләү														
		юк													
1.1.1.	Газ белән тәэмин итүгә проект-смета документациясен эшләү														
		юк													

1.1.2.	Газ блогы-модульле котельня төзү (гамәлдәге күмер котельнясы урынына)	юк													
1.1.3.	Жылылык энергиясен исәпкә алу узелын урнаштыру	юк													
2	Су белән тәэмин итү системасы	юк													
2.1.	Капиталь төзелеш объектларында яңа кулланучыларны тоташтыру максатларында жиһазлар һәм челтәрләр төзү һәм модернизацияләү гамәлләре	юк													

2.1.1.	Суга разведка-эксплуатациялэу скважиналарын су белэн тээмин итү объектларын төзүгэ проект-смета документациясен эшлэу	юк													
2.1.2.	Разведка-эксплуатация бораулау машиналарын су белэн тээмин итү объектларын төзү	юк													
2.1.3.	Су жыю манараларын сатып алу нэм монтажлау .	юк	П												
2.1.4.	Янгын сүндерү машиналары белэн турыдан-туры сулыклардан су алу мөмкинлеге булсын өчен подъездларны каты өслекле итеп төзөклөндөрү.	ед.	Янгын куркынычы булган хэллэрне вакытында булдырмау	Район бюджеты											
				Матюшинский Бюджеты											

3	Газ белән тәмин итү системасы			авыл җирлеге											
3.1.	Капиталь төзелеш объектларында яңа кулланучыларны тоташтыру максатларында жиһазлар Һәм челтәрләр төзү Һәм модернизацияләү гамәлләре		Газ белән тәмин итү системасының ышанычлылығын арттыру, газ югалтуларын, газ белән тәмин итү челтәрләренен аварияләлеген киметү		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
				Район бюджеты											
3.1.1.	Газүткәргеч төзелешенә проект-смета документациясен эшләү	ед.	Газ белән тәмин итү системасының ышанычлылығын арттыру, газ югалтуларын, газ белән тәмин итү челтәрләренен аварияләлеген киметү	юк											
				юк											
3.1.2.	Окранин газүткәргечен төзү	км.	Газ белән тәмин итү системасының ышанычлылығын арттыру, газ	юк											

			югалтуларын, газ белән тәэмин итү челтәрләренә аварияләгән киметү	юк											
4	Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм чыгару өлкәсе			юк											
4.1.	Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм чыгару гамәлләре	ед.	Полигон проекты таләп иткән фильтрация коэффициентын үтәү нигезендә каты көнкүреш калдыкларын жыю участогын булдыру. Грунт суларының һәм туфракларның пычрануын булдырмау.					500,0							
4.1.1.	Каты көнкүреш калдыкларын һәм чүп-чарны жыю майданчыкларын	ед.	Полигон проекты таләп иткән фильтрация коэффициентын	Матюшино авыл жирлегә бюджеты				300,0						300,0	

5.1.	Капиталь төзелеш объектларында яңа кулланучыларны тоташтыру максатларында жиһазлар ыәм челтэрлэр төзү ыәм модернизациялэү гамэллэре		Электр белэн тээмин итү системасының ышанычлы эшлэвен арттыру, эл югалтуларын киметү. энергия, электр белэн тээмин итү челтэрлэренен авариялелеге		юк										
				Район бюджеты	юк										
5.1.1.	Электр энергиясен экономиялэүне тээмин итэ торган энергияне сак тота торган жайланмаларга күчү	ед.	Энергияне сак тоту системасының ышанычлылыгын арттыру, эл югалтуларын киметү. энергия, электр белэн тээмин итү челтэрлэренен авариялелеге	Матюшино Бюджеты											
				Матюшино авыл жирлеге бюджеты	0	70,0	70,0	70,0	70,0	100,0	100,0	100,0	100,0		